

סימן כח

יהדות הקראים מרוסיה

ראשי פרקים

א. מקור האיסור

ב. דעת המתירים

ג. שמא התערבו בהם נכרים, ובנולדו שלא במקום הקביעות

ד. הקראים מאיי קרים

ה. דעת הפוסקים בזמנינו

בפנינו בקשת המבקשת לאשר יהדותה ולאשר לה להנשא כדמו"י. המבקשת נולדה ברוסיה בעיר בירובידזאן בשנת 1977, לאביה מיכאיל ולאמה לודמילה. המבקשת המציאה לביה"ד תעודת לידה מקורית של אימה (משנת 1956), בה נכתב כי אם אימה ראיסה, הינה קראית.

בדיון שהתקיים בביה"ד (בפני הרכב אחר) בתאריך יג כסלו תשנ"ט לא נתנו העדים שהופיעו מטעם המבקשת הסבר סביר לעובדת רישום אם המבקשת כקראית, והתיק הועבר לטיפולו של הרב גורדון מהנהלת בתי הדין הרבניים.

בחוו"ד של הרב גורדון צוין כי אם המבקשת נולדה בבירובידזאן, אך לא הצליח להגיע לכלל החלטה אם הסבתא (אם האם) היתה יהודיה (כדברי המבקשת) או קראית (ככתוב בתעודת הלידה של האם), וע"כ הופנתה המבקשת לד"ר רייז.

ד"ר רייז כותב לביה"ד (בחוו"ד מיום טז שבט תשנ"ט) שתעודת הלידה של אם המבקשת הינה מקורית, וע"פ תעודת הלידה הסבתא הינה קראית.

בדיון שהתקיים בביה"ד בתאריך יא טבת תש"ס טענה המבקשת כי אם אימה רשמה עצמה כקראית בשנות המלחמה. סיפרה כי הסבתא נולדה באיי קרים. המבקשת הביא לביה"ד את בת דודתה (בת אחות אמה) שהציגה תעודת לידה של אימה, כשאמה (ראיסה) רשומה כיהודיה.

לאור זאת הופנה התיק לברור נוסף אצל הרב גורדון, ששוחח עם אם המבקשת, וע"פ ממצאי בדיקת גבי ראיסה - הסבתא, נולדה במקום קביעות הקראים (בחצי האי קרים). הסבתא (לדברי בתה) לא ידעה אידיש, למרות שלדברי הבת נולדה למשפחה מסורתית בשנת 1912. גם אם המבקשת אינה יודעת אידיש. צוין כי תעודת הלידה של האם הינה מקורית.

לאור העובדה כי לא נסתר הממצא האמור בתעודת הלידה כי הסבתא קראית, וכי תעודות הלידה האחרות שהמציאה המבקשת לא נראה כי יש בהם לסתור ממצא זה, עלינו לדון בכשרות המבקשת שסבתה (אם אימה) קראית להנשא כדמו"י.

א. מקור האיסור

הב"י באהע"ז (סו"ס ד) הביא תשובה מרבינו שמשון לאסור את הקראים לבוא בקהל מחמת חשש ממזרות, (ועיין תשי' המבי"ט ח"א סי' לח) שהביא באריכות תשי' רבינו שמשון, וכן הביא להלכה הרמ"א בשו"ע אהע"ז ד, לו: "הקראים אסור להתחתן בהם וכולם הם ספק ממזרים, ואין מקבלים אותם אם רוצים לחזור". [ובמחבר בשו"ע לא הביאו, אמנם הביא ראייה לדברי רבינו שמשון מהגמ' קדושין עו, א (בענין איסור חתנות של כותים), ומשמע שהסכים לדבריו. ועיין ביביע אומר לגר"ע יוסף שליט"א, ח"ח, אהע"ז יב, שכתב דהמחבר חזר בו, עיי"ש. ועיין אוצה"פ סי' ד, קעה, שהביא מספר כפי אהרן שדעת המחבר לאסור וכמשי"כ בב"י].

ובגר"א בבאוריו על שו"ע אהע"ז ד, קא הראה מקורו לדברי הגמרא בקדושין עה, א - עו, א בדין כותי לא ישא כותית, לפי שאין בקיאה בתורת גיטין וקדושין (והיא הראיה שהביא הב"י לרבינו שמשון. והוסיף הגר"א; "והוא הדין לצדוקי, כמשי"כ הרמב"ם ושו"ע יור"ד סי' רסז". והיינו דברי הרמב"ם בהלכות עבדים ו, ו, ודברי המחבר בשו"ע יור"ד רסז, מז, שהצדוקים בזמן הזה כמו כותים באותו זמן קודם שגזרו עליהם שיהיו כעכו"ם. וציין לרש"י ביבמות לו, א (ד"ה כותי), שאינו מקפיד הכותי על קדושי כסף ושטר, דלית ליה גזירה שוה דקיחה קיחה, וכי מקדש חד, מנסבא לאידך, לפיכך כולם ספק ממזרים שמא התקדשה אמו לאחר. ומבואר מדברי הגר"א שדין הקראים כדין הכותים קודם שגזרו עליהם. וכדעת הרמ"א נראה גם מדברי הב"ש ד, סז, הטי"ז ד, כד, והלבוש (סו"ס ד).

ובשאלה זו של כשרות הקראים, דנו הפוסקים לדורותיהם. בתשי' רבינו אליהו מזרחי (סי' נח) הביא תשובה מרבי ישעיה מישני שכל המשתדל בחיבורם מחלל זרע אהרן, ושאל רבי אהרן בכר את רבי אליהו מזרחי האם כך הדין גם ע"פ דעת הרמב"ם, והשיב דאסורים הם מדרבנן משום ספק ממזרים. גם המבי"ט בתשי' (ח"א סי' לו) האריך לאוסרם לבוא בקהל, וכתב: "וחתרתי בקירות הגמרא עד מקום שידי מגעת למצא להם היתר, וקצרה ידי מהשיג, ושמעתי שהרב הגדול כמה"ר יעקב בירב (המהר"י בירב) מורה להיתר ודעתו רחבה בים הגמרא ומצא על מה שיסמוך, מה שלא מצאתי אני". ועיין כנה"ג (אהע"ז סי' ד הגב"י ס"ק כו) שכתב דדעת המבי"ט לאסור. וכן היא דעת המהרש"ך בתשי' (ח"ג סי' טו, ועיי"ש בד"ה ומאחר) שיש לאוסרם מפני שקידושיהם קידושין וגיטס אינו גט. "ומה שהעידו כי בימי החכם ה"ר אברהם החסיד ז"ל קבלו כמה משפחות מהקראים ושהיו בהם כהנים, גם בדורות הראשונים קבלו אותם, אין משם ראייה לקבלם בזמן הזה, לפי שאפשר שבאותו זמן היו כותבים גט כדת וכהלכה...". וכן הסכים לאסור מהר"ר שלמה גאויזון, עיי"ש.

ב. דעת המתירים

והרדב"ז (ח"א סי' עג) דן בקראי שקיבל עליו דברי חבירות להיות כאחד מהרבנים ולשמור כל מצות דרבנן ולהזהר מכל מה שאסרו, אם מותר להשיאו אשה. והשיב הרדב"ז שהקראים מותרים לבוא בקהל, מטעם שכל קידושיהם בעדים פסולים מן התורה ואין כאן קדושין כלל,

ע"כ אף אם אין גיטס גט, אין כאן חשש ממזרות. ורבינו שמשון שאסר היינו דוקא באותם שקידושיהם בעדים שלנו;

"אבל אלו שבמצרים שאינם מקדשים אלא בעידיהם, אין כאן קדושין שהם פסולי עדות מן התורה, וכתבתי שם באותה תשובה שאם יסכימו עימי חברי אני מתירם. שוב העידו לפני שהר"ר יעקב בירב ז"ל היה מתיר וכן כהר"ר שמואל הלוי היה מתיר"

והביא תשובה מהרמב"ם שמתירים לבוא בקהל אף בעודם קראים, ושכן הסכימו עימו בית דינו, שמואל הלוי ברי' סעדיה ז"ל ויצחק ב"ר ששת ז"ל. וכן היה מעשה במצרים שהחזירם הנגיד רבינו אברהם החסיד ז"ל לדת האמת, "וקרוב הוא שהיה בנו של הרמב"ם", וכפי שהעיד בספר כפתור ופרח. ובח"ז סי' ט כתב דאין לחוש לדור הראשון שהיו קדושיהם בעדים כשרים, ושמא נתגרשה אחת מאותו דור והלכה ונשאת, לא היה חושש לחששא זו מפני שהיא חששא רחוקה, כי שמא אותם שנמשכו אחר צדוק ובייתוס לא היו נושאים נשים, ואת"ל שהיו נושאים, שמא לא גירש אחד מהם את אשתו, ואת"ל גירש, שמא בעדים כשרים גירש וכתיקון רבותינו ז"ל, שעדיין באותו דור לא פקרו לגמרי, ואת"ל בפסולי עדות גירש, שמא לא נשאת, ואת"ל נשאת, שמא לא ילדה, ואת"ל ילדה ממנו, שמא סריס או אילונית ילדה, או שמא מתו בעודם קטנים, ואת"ל הגדילו והגיעו לכלל בנים, כל אחד מהנמצאים עתה יכול לומר איני אחד מהם וכ"א מהם מותר לבוא בקהל לבדו, עיי"ש.

וכן נמצא בתפארת ישראל (בסוף סדר נשים, רמזי אהע"ז הלכות אישות, ס"ד) שהביא מאביו שהתיר להתחתן עם הקראים, דאף דגיטן אינו גט, מ"מ קידושיהם בפסולי עדות. והקשה עליו דהרי דורו הראשון היו קדושיהם בעדים כשרים, וממזר איסורו איסור עולם. ותירץ דתולין ברוב שלא התגרשו בין הראשונים, וכיון שלא ניכר האיסור במקומו הו"ל כספק מדרבנן, וכיון שגם ספק ממזר הוי מדרבנן, הו"ל כתרי דרבנן, עיי"ש. ועיין עוד בתש"י בשמים ראש (סי' רכ) שהביא תש"י רבינו ברוך ממגנצא שהתיר את הקראים לבוא בקהל, ומש"כ בכסא דהרסנא שאילו ראה הרמ"א את תש"י רבינו ברוך ממגנצא, לא היה פוסק בהחלט לפסול את הקראים. [וידוע שכמה גדולי ישראל קראו שלא לסמוך על תשובות אלו, עיין שואל ומשיב תנינא ח"ב סי' נה, ותורת חסד לגאון מלובלין (חאו"ח סי' יז, ומש"כ הגאון ממונקאטש בשו"ת מנחת אליעזר ח"ב סו"ס ה, ואכמ"ל].

ובתש"י דרכי נעם (לרבי מרדכי הלוי, אב"ד מצרים, תאהע"ז סי' נט) דן בקראי שקיבל עליו דברי חבירות ונשא אשה מבנות ישראל ומת בלי בנים, ויש לו אח קראי שעומד במרדו, ונפלה האשה לפניו ליבום, אם יש על אשה זו זיקת יבם מהקראי. ובתוך דבריו כתב לענין איסור חיתון עם קראים, והביא מהרדב"ז (הנ"ל) שהתיר לקבלם במקום שלא היו מקדשים בעדים כשרים, ושכן דעת המהריק"ש בחידושו לשו"ע אהע"ז סו"ס ד, "וגם הקראים שבדורינו שמקבלים עליהם דברי חבירות כנזכר בסי' רסח, התיר הרדב"ז וכל חכמי דורו להתחתן בהם". וכן נראה שפסק להלכה מהא שזקק את האשה ליבום, אם נשאת לקראי שקיבל דברי חבירות ונפלה האשה לפני אח קראי, משא"כ בנשא קראי ומת בלא בנים ונפלה האשה לפני אח שקיבל דברי חבירות, אין עליה זיקת אחי בעלה כיון שאינה נשואה לו, אא"כ בקראים של קוסטנינא שנמצאים שם ישראל בשעת קדושיהן, עיי"ש.

ובתשי' אהלי יעקב למהריק"ש (סי' לג) הביא תשי' מהר"ש גאביוון שחלק על הרדב"ז וכתב דאפילו נודה לרדב"ז שהמקדש סתם בעידיהם אינם קדושין, מ"מ מכמה צדדים ראוי לחוש לממזרות מעיקר הדין ולא על צד החומרא, עיי"ש באריכות הדברים. והמהריק"ש עצמו כתב לישיב דעת הרדב"ז שאין קדושיהם קדושין, עיי"ש באריכות. והרש"ל בים של שלמה, קידושין ד, י, לאחר שהביא את תשי' רבינו שמשון, כתב וז"ל:

"ואני שמעתי שחכם גדול בארץ ישראל רצה להתיר את הקראים ונקצרה לו השעה מן השמים והלך לעולמו ולא נשא פנים לתורה, ברוך המקום."

ג. שמא התערבו בהם נכרים, ובנולדו שלא במקום הקביעות

והגאון רבי יעקב עמדין בתשי' שאילת יעבץ (ח"ב סי' קנב) דן בענין מי שנשא בשגגה קראית, וז"ל:

"הנה כבר כתבתי בחיבורי על אהע"ז סוף סי' ד שאין הכרע לאסור הקראים לבוא בקהל מחמת מש"כ בתשי' הגאונים שהביא הרב"י שם. ושוב מצאתי ראיתי בתשי' רדב"ז ובתשי' רבינו בצלאל שמכשירים אותם לבוא בישראל ... ונ"ל שכדאי לסמוך עליהם, אע"פ שבאמת גרועים הם בעיני יותר מצדוקים ... אלא שתקנתם קלקלתם, כי בעיני הם נחשבים גויים גמורים ... ובדאי אינם חוששים ג"כ לישא נשים נכריות, ולפחות לבעול גויות ולהוליד מהן זרע מרעים, שולדה כמותה, וצריכין טבילה כגרים כשבאים לקבל דת אמת כהוגן. לכן נ"ל שאין לדחות האשה הזאת וזה בנה אשר החיה זרע איש יהודי, מאחר שנראה מדעתה שליבה נכון עם בעלה התלמודי, ונאמנה את אל רוחה לשמור תורה שבע"פ. לפיכך ירא שמים יצא את כולם, יטבילוה טבילה הגונה וע"פ בית דין כדין גירות ... ולקבל עליה עול מצות כמשפט חז"ל בגיורת ודברי חבירות ודת יהדות, ולהביאה באלה ובשבועה לשמור פתחי נדותה וטהרת טבילתה וצניעותה ... מאחר שהורגלה מנעוריה במנהגי הקראים המתועבים החושבים עצמם ישראלים כשרים, צריך להחמיר עליה יותר מגיורת דעלמא."

ומבואר מדברי היעב"ץ דאין לאסור הקראים מחשש ממזרים אלא מחשש שמא התערבו בהם נכרים, וע"כ אפשר לקבלם אחר גרות גמורה, ובעינין קבלת מצות כגרות גמורה, ואף יש להחמיר עליהם בענין זה טפי מגרים בעלמא, כיון שהורגלו בדרכי הקראים וחושבים עצמם ליהודים גמורים. ע"כ דוקא במקום שיקבלו עליהם עול תורה ומצות ניתן לגיירם ולאפוקי מחשש נכרים שהתערבו בהם, וללא גרות גמורה, אסורים לבוא בקהל. וכן כתב בספר עמק ברכה (עמ' קד) בשם שהגר"ח מבריסק שהקראים יש בהם ספק גויים, כי במשך כל הדורות של קיומם קבלו גרים מאומות העולם ללא קבלת תו"מ, ולפי הדין אינם גרים כיון שלא היתה גרות עם קבלת תו"מ. אמנם ראיתי לגר"ע יוסף שליט"א בשו"ת יביע אומר (ח"ח, חאהע"ז יב, ט) שכתב לסתור דברי היעב"ץ מהא דקיי"ל שמלים בניהם בשבת, ואם יש לחוש שהתערבו בהם נכרים, אמאי מלים בניהם בשבת, הא אפשר דספק בני נכרית הם. ואפשר דבזמן הראשון או במקומות מסוימים לא היה בהם חשש תערובת גויים, אמנם בזמן היעב"ץ

ובמקומו באשכנז היו הקראים נושאים נכריות. ועיין במור וקציעה (לגאון היעבי"ץ - ס"י של) שאין למול בניהם בשבת כיון שהם עוברים על כמה גופי תורה בשאט נפש ומלעיגים על דברי חכמים ונשתקעו במינות, וע"כ אין להם דין ישראל.

והנודע ביהודה (קמא, חאהע"ז ס"י ה) דן במי שנשא בת קראי, וכתב די"ל דעד כאן לא אסר הרמ"א אלא במקום קביעותם, אבל אם פירש אחד מהם, אמרינן כל דפריש מרובא פריש. ואין לגזור שמא תחזור האשה למקום קביעותה, כיון שגם במקום הקביעות אין האיסור ידוע. אלא שאם האשה המתקדשת היתה במקום הקביעות בהיותה גדולה ובת דעת, כיון דלדידה לא חשיב פריש, היא מוזהרת מלהנשא לישראל. וע"כ אם נולדה מחוץ למקום קביעות הקראים, הרי זו מותרת להשאר תחת בעלה כיון שכבר נעשה מעשה. "אבל אם היא כבר בגדלותה היתה במקום הקביעות והיא בעצמה נסעה משם, אין אני מהמתירין ולא מן האוסרין, כיון שכמה קדמונים התירו לקבלם אף במקום קביעותם, ולכן אני איני אומר לא לאיסור ולא להיתר". ומבואר מדבריו דמה שהתיר אם נולדה מחוץ למקום הקביעות היינו דוקא במקום שכבר נשאה, אך לא התיר להשיאה לכתחילה. ונראה שלא רצה לסמוך על סברתו וחדושו כדי להשיאה לכתחילה, ורק במקום שנעשה המעשה התיר במקום שפירשה ממקום קביעותה קודם שגדלה. וע"כ לכאורה בנדון שלפנינו הרי אמה כבר נולדה מחוץ למקום הקביעות (בבירובידיג'אן) והוי פריש ממקום הקביעות וכל דפריש מרובא פריש. אך כאמור כל היתרו של הנודע ביהודה אינו אלא אם נשאת כבר שלא תצא מתחת יד בעלה, אבל לא להשיאה לכתחילה לבן ישראל.

וראיתי לאבה"ד הגר"י אליעזרוב שליט"א (הובאו דבריו בפד"ר כרך יז עמ' 105) שכתב דיש לדון בזמנינו דהו"ל כדיעבד, דאל"כ יגורו יחדיו ללא חופו"ק, ולכן יש לצדד להקל. אמנם ראיתי לסתור דבריו ע"פ מש"כ בתשי' פרי השדה (לגר"א דייטש) ח"א ס"י קה וח"ג ס"י פו בענין איסור מינקת חבירו, שאין להתיר איסור מינקת משום שידורו באיסור, ואפילו איסור דרבנן הקל אין להתיר, ואין אנו אחראין לעוברי דת, וכן כתב המהר"מ שיק בתשי' (חאהע"ז ס"י כח), וכן כתב החתם סופר (חאהע"ז ח"א ס"י לה) שלא להתיר נשואי מינקת חבירו אפילו במקום חשש שילכו וימירו דתם, עיי"ש. וגם בשדי חמד (דלהלן, כרך ב עמ' 346 בדפוסים שלנו) לא רצה להתיר אפילו במקום שיש חשש שימירו דתם, דאין לנו לעשות מעשה אפילו בחשש זה. ובפרט בנדו"ד שהנודע ביהודה לא רצה לחדש את סברתו אלא שלא להוציא אשה תחת בעלה, ואין לנו בזה אלא חידושו ודיו, ואם הגאון הנודע ביהודה לא רצה להקל אלא בכגון זה, ודאי שלנו אין כח דהיתרא טפי מיניה בחידושו הנ"ל.

ד. הקראים מאיי קרים

ובשדי חמד (כללים, מערכת ה, ס"י לז, בדפוסים שלנו כרך ב, עמ' 338 ולהלן) כתב קונטרס גדול בענין זה, וכתב דהמהר"י בירב ודעימיה המתירים הם מיעוטא דמיעוטא, ושכן פסקו החכמת אדם (בכלל קכד, ג) וכן בזכור לאברהם. ולאחר שנו"נ בדברי הרדב"ז וכתב לסתור ראיותיו, הביא מה שנשאל בענין קראי ממדינת קרים שהתישב במקום אחר, ורצה אחד לשאת בתו, והתקשרו ביניהם בקשר ידידות אמיץ וחזק, ורצו להנשא בחו"ק, ורצה הרב השואל להתירה להנשא ע"פ דברי הנודע ביהודה (הנ"ל) כיון שאין האשה במקום קביעותה, ואף שהנודע ביהודה מיירי בשכבר נשאו, מ"מ גם בנדון דידיה נראה שהקשר ביניהם לא

ינוקת אף אם לא יתירו להם להנשא כדמו"י. וכן הביא שאלה נוספת שנשאל בכגון זה, ורצה השואל להתיר מחמת שהמשודכת לא היתה מעולם במקום קביעותם ואינה יודעת כלל ממנהגיהם "כי בלאו הכי מנהגיה כנכרים, אך אם לא יתירו לה להנשא כד"ת, אזי המה מוכנים להמיר דתם כדי שיוכלו להנשא זה לזו". והשיב השדי חמד דאין דעתו נוחה להתיר בשום אופן אף אם היו נשואים כבר, וקל וחומר שהיא רק משודכת או מופקרת, "חלילה להעלות על הדעת שום צד היתר".

לאחר שלשה חדשים קיבל השדה חמד מכתב נוסף מהשואל הראשון, ובו כתב לו כי הזוג נישא כדמו"י ע"י אחד הרבנים, ובקשו שירשום אותם בפנקסי הממשלה כזוג נשוי, והביא השואל את התפארת ישראל שהתירם. ואם לא ירשמו כנשואים, יחשבו בניהם כממזרים. והשיב השדי חמד דאף המתירים לא התירו אלא בשקבל דברי חבירות, ולא נראה בנדון שם שתקבל עליה דברי חבירות ועיי"ש בשדי חמד שברר אם התירם הרב משאוויל (הגאון הרב זכריה שטרן, עיין שו"ת זכר יהוסף, אהע"ז סי' ח) כדברי הרב השואל, והתברר שגם הוא בין האוסרים. וע"כ מסיק השדי חמד:

"שאין לנו להתיר להם הנישואין בעבירה לדעת כל הפוסקים הנ"ל, שאף הפוסקים המקילים להתחתן בהם לא אמרו אלא כשנתגיירו שקבלו עליהם לשמור ולעשות את כל דברי התורה שבע"פ... אבל בנדון שלפנינו שהדבר פשוט וברור שלא יתגייר הבן מקרא הזה ולא ישא עליו עול תורה שבע"פ, ויש כמה חששות קרובות לכמה מכשולות גדולות כנזכר לעיל, ודאי ברור הדבר שלא נוכל להתיר לסדר להם קידושין..."

ומן האוסרים נמנה גם את בעל הערוך לנר בתש"י בנין ציון החדשות (סי' כג) שכתב דאין להם דין גיטין וקדושין ועיי"ז בניהם ממזרים, וכן הביא הגט פשוט (סי' קכג סוס"ק ז) שאם קיבל עליו דברי חבירות ופירש מעדת הקראים, "אע"ג דעלתה הסכמת האחרונים דאין ראויים לבוא בקהל משום שהם ספק ממזר, אפילו הכי יכולים לכתוב גט ולחותמו..." ומבואר שאפילו קבלו דברי חבירות אסורים לבוא בקהל, וכן פסק בגט מקושר שם (להר"י נבון), וכן פסק החכמת אדם (קכד, ג), וכן ראיתי שפסק הגאון החיד"א בתש"י יוסף אומץ (סי' צד) שדן בענין להתירו בשפחתו לאחר שישחררה, עיי"ש, שמבואר דבלא תיקון זה אינו יכול לבוא בקהל, וציין למש"כ גם בספרו ברכי יוסף (אהע"ז סו"ס ד), וכן נראה ממש"כ רבי דוד פיפאנו בשו"ת נושא האפוד (סי' כח), עיי"ש, וכן נראה מדעת ערוך השולחן (אהע"ז סו"ס ד).

ה. דעת הפוסקים בזמנינו

והגאון הרב עובדיה יוסף שליט"א בספרו יביע אומר (ח"ח, תאהע"ז סי' יב) כתב קונטרס גדול בענין היתר הקראים, והביא את דעות האוסרים והמתירים, ובהם מגדולי האחרונים הספרדים שהתירו להם לבוא בקהל. ושם באות יב כתב דכל האיסור יוצא מנקודת הנחה שקידושיהם קידושין, אולם הקראים במצרים לא היו קדושיהם קידושין כלל, וכמש"כ בתש"י תעלומות לב (ח"ד סי' ז), וכן נהג בהיותו רב במצרים, שכל מורי ההוראה במצרים היו מקבלים את הקראים לכתחילה, וכן נהג הגרי"מ טולידאנו בהיותו ראב"ד בעיר ת"א שקבלם לאחר קבלת דברי חבירות. וכן עשו בביה"ד הרבני בחיפה הדיינים הגאונים הרב

קניאל, הרב פינק והרב ילוז. והגאון הרב איסר יהודה אונטרמן עודד את הגר"ע יוסף להקל בזה בארץ ישראל כפי שנהג במצרים. וכן התיר למעשה הגר"ע יוסף שליט"א באם יקבלו דברי חבירות. ומשמעות דבריו שהתיר רק לקראים שבמצרים שאותם התיר הרדב"ז ורבני מצרים, אך לא הקראים שבמקומות אחרים.

ובאות יג הביא שביה"ד בירושלים בראשות הרב הגאון וידאל אנגיל כפו לגרש מי שנשא קראית. וגם הגאון רבי עובדיה הדאיה בתשי"ש שכלל עבדי (ח"ה חיו"ד סי' נא, וח"ז חאה"ע"ז סי' א) כתב לאוסרם וכדעת השדי חמד, וכן הראשון לציון הישא ברכה לא הסכים לקבלם אפילו יקבלו דברי חבירות. ועיין עוד שם (אות יח) מה שהביא מתשי"ש פני יצחק לגאון רבי יצחק אבולעפיא (ח"ו בסוף הספר) שהתירם, ובאות כ משו"ת ימי יוסף לגאון רבי יוסף ידיד (ח"א חאה"ע"ז סי' א) שדעתו נטתה להתיר, אך לא רצה לעשות מעשה ע"פ דעתו.

ודעת הגר"ע יוסף שמתיר את קראי מצרים בלבד, מהא דהביא ראה מרבני מצרים ודיינייה שנהגו כן, שרק במצרים לא היו קדושי הקראים קדושין כלל. וגם הרדב"ז מיירי בקראי מצרים, ואין להביא ראייה ממקום למקום וכדלהלן, שהרי אם במצרים הקראים לא נהגו בחו"ק בפני עדים כשרים, אין ראייה למקומות אחרים. מה עוד דבקראי מצרים קים להו שלא התערבו בהם נכרים, משא"כ בקהילות אחרות. וגם הגר"ע יוסף שליט"א התיר להם להנשא בתנאי קודם למעשה שיקבלו עליהם דברי חבירות ולא באופן אחר.

אמנם כנגד דעת הגר"ע יוסף שליט"א ראיתי שדעת הרבה מגדולי הרבנים והדיינים, לא להתירם לבא בקהל, ובהם גם גדולי התורה הספרדים, בנוסף לפוסקים הני"ל. הגר"א הרצוג זצ"ל, הרב הראשי לארץ ישראל, בתשי"ה היכל יצחק (ח"א סי' יג) דן בכשרות כת בני ישראל מהודו, ובתוך דבריו הזכיר גם מענין הקראים. ובתחילה באות ט כתב שהוא ספיקא דרבנן מחמת מחלוקת הפוסקים, ולקולא. אולם באות יב, כתב וז"ל:

"וכן לאחר העיון נראה ששונה דין הכת בני ישראל מדין הקראים, כי בענין הקראים נחלקו בזה גדולי עולם (ולא נבוא להכריע ביניהם). ומה עוד שכבר החמיר הרמ"א ז"ל בדינם, וקשה להקל כנגד המפורש בשו"ע".

הרי שפסק שאין להקל כנגד דעת הרמ"א. והחזיק אחריו הראשון לציון הגר"צ עוזיאל (משפטי עוזיאל חיו"ד, תנינא סי' סג) שכתב דבכל מקום וזמן שעמדה שאלה זו בבית המדרש נפסקה ההלכה בכיוון אחד, הוראה אחת ולשון אחת, "להרחיק הקראים מקהל ישראל ולא לגיירם. זו היא עדות נאמנה כי דעה זאת נתקבלה ונשתרשה באומה, וזו היא בגדר של הלכות קבועות...". וכן דעת הראשון לציון הגר"ש אלישר בספרו ישא איש פסק לאסור, וכן דעת הגר"ע הדאיה בספרו ישכיל עבדי. עוד נמצא קונטרס ארוך מהגאון הרב אליעזר וולדינברג שליט"א, בספרו ציץ אליעזר (ח"ה סי' טז) שהביא ראיות מהפוסקים הראשונים והאחרונים לאסור, ואף המתירים המעטים לא התירו אלא באופן שיקבל דברי חבירות להיות ממש כאחד מינן ולשמור כל המצות באין הבדל.

ומתוך הדברים ראיתי להביא מה שמצא בין השיטין בספר רוח חיים לגאון רבי חיים פלאגיי, תשובה מהרב רפאל יעקב הלוי שלא ראינו ולא שמענו מעולם שיש מנהג באיזה מקומן

להתיר החיתון עם הקראים בשום אופן וכלל. ושם באות יא כתב דאף הגר"מ טולידנו שפרסם להתיר הקראים, "ביכולתי להעיד בזה כי זכורני עוד החרדה הגדולה שתקפתו עם גמר כתיבת תשובתו זאת מדי חשבו על מציאות של מקרה כזה, וחזר להזכיר לפני עובדת הישי"ש לפניו נתכרכמו, וחזיתיה לדעתיה שרחוק הנהו עוד למאד מלצדד להתיר למעשה". עוד הביא שם דעת האחרונים, שו"ת מפי אהרן (בסופו) ושו"ת תעלומות לב (ח"ד סי' ה-ז) דאפשר דאף הרדב"ז לא החליט להתירם בשופי אף בזמנו. והביא שגם דעת הגר"א אלפנדרי, המובאת בשו"ת מפי אהרן (עיין סי' כא ובסוף הספר), הינה לאסור, והסכימו עימו ביה"ד בירושלים בראשות הראשון לציון בעל הישא ברכה.

ועיין עוד בשו"ת ציץ אליעזר חלק יב סי' סו שהביא מכתב שקיבל ממרא דאתרא קדישא בירושלים עיה"ק הגרצ"פ פרנק שצידד לאיסור מוחלט, ובתוך דבריו הביא שהיתה דרישה מהקראים לבוא לשבת בארץ ישראל, ופנתה הסוכנות במכתב לכמה רבנים, וביניהם לגרצ"פ פרנק, והשיב להם שאסור לטמאות את ארץ ישראל במומרים אלה שאין להם שום חלק ונחלה בתורת ישראל, וגאוני הדורות הקדמונים הרחיקום מגבול ישראל;

"אבל שיטנא ניצח ולא שמעו לדברי, נתעטפו שחורים ועשו מה שליבם חפץ, ועי"ז גרמו שמצד השלטונות נמצא מי שפרע פיו בלא חק לאיים על הרבנים שאם לא יתירו לקראים לבוא בקהל, יבטל את חוק הנישואין והגרושין ... והריני מגלה דעתי מעין שליחותא דרבנן גאוני קדמאה שהקראים איסורן איסור עולם ולא יבואו בקהל ה', וכל מי שיצדד להתיר, טעון בדיקה אחריו, ואם המצא ימצא מי שהוא שיטהרם בק"ן טעמים פגומים, דבריו בטלים ומבוטלים ודינו כחוטא ומחטיא את הרבים..."

ועי"ש בכל דבריו הנוקבים והחמורים של הגרצ"פ באיסורם. והגר"א וולדינברג כותב שם שגם הגר"א הרצוג אמר לו שדעתו לאסור. [ועיין עוד בפתיחה לחלק ה (בספר ציץ אליעזר, עמ' 9) מה שהביא מספר צמח דוד חלק שלישי עמ' 213]. וכן ראיתי לגר"י ויס ראב"ד דירושלים, בספרו מנחת יצחק (ח"ג סי' מא), והקשה על הנודע ביהודה שחילק בדיעבד בין מקום קביעותם לבין פירשו, דאם דינם ככותים, אין חילוק בין מקום קביעות או פירש, עי"ש, וכן בסו"ס עג.

עוד ראיתי בפד"ר כרך יז (עמ' 105 ולהלן) מש"כ הראשון לציון הגר"א בקשי דורון שליט"א שדן להקל במי שאימה יהודיה ואביה קראי, וצרף לסניף גם את דעת הגר"ח מבריסק (וכדעת השאילת יעבי"ץ) שהתערבו בהם גויים, וע"כ כשהספק במוצא האב יש כאן גם ספק ממזר וגם ספק נכרי, עי"ש. אך בנדו"ד שהספק הוא מכח האם, גם לדעתו אין להקל ללא גירות וקבלת מצות כדין, שתקנתם בנידון דידיה - קלקלתם כאן.

לסיכומם של דברים הואיל ורבים מן הפוסקים כתבו לאסור את הקראים לבוא בקהל, וכתבו זאת בצורה החדה והבהירה ביותר שאינה משתמעת לשני פנים, ומאחר ובנדו"ד הוברר ע"י חו"ד מומחים שהתעודת לידה שהמציאה המבקשת מוכיחה כי סבתה (אם אימה) הינה קראית (שאף נולדה במקום הקביעות באיי קרים), אין בידינו להקל כנגד כל הני פוסקים הנ"ל שאסרום לבוא בקהל. ואף לדברי המתירים, יש להתיר רק באופן שתגיר גיור מלא

עם קבלת עול תו"מ, וכמש"כ השאילת יעביץ והשדי חמד, אך במציאות הקיימת אין מקום להתיר אף למקילים.

לאור האמור לעיל אין בידינו להתיר את המבקשת להנשא כדמו"י.

מסקנות

- א. אסרו להתחתן עם הקראים בהיותם ספק ממזרים.
- ב. אמנם הרדב"ז ועוד פוסקים בדורו התירו את הקראים במצרים לבוא בקהל, כיון שגם קידושיהם לא קדושין, וע"כ אין לחוש בהם לממזרים. אך כל זה בקבלו על עצמם דברי חבירות.
- ג. יש הסוברים כי החשש בקראים, שהתערבו בהם נכרים ולא חשש ממזרים, וע"כ מהני בהם גרות גמורה.
- ד. אם הקראית נולדה מחוץ למקום הקביעות, יש המקילים וסוברים שבדיעבד אם נשאת לא תצא.
- ה. יש הסוברים שאם יגורו יחדיו ללא חופה וקדושין, הרי זה כדיעבד.
- ו. רוב האחרונים החמירו ולא התירו להתחתן עם הקראים מאיי קרים.
- ז. רבים מפוסקי זמנינו החמירו ואסרו על הקראים לבוא בקהל. ויש המקילים בקראים ממצרים, אם יקבלו על עצמם דברי חבירות.